

УДК: 343.13(477)

Анатолій ВОЛОБУЄВ

Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук, професор
vaf26@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9419-7446

Тетяна ОРЛОВА

Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук, доцент
t.a.orlova@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7635-1160

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ІНСТИТУТУ ЗАТРИМАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПРИ РЕФОРМУВАННІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

<http://doi.org/10.23939/law2025.48.042>

© Волобуєв А., Орлова Т., 2025

У статті обґрунтовується необхідність удосконалення інституту затримання підозрюваного у кримінальному процесі України. Це зумовлено потребою імплементації європейських стандартів, які викладені в Європейській конвенції з прав людини і реалізуються в практиці Європейського суду з прав людини. Йдеться не про декларативне, а реальне запровадження верховенства права, презумпції невинуватості, заборони дискримінації людини, яка була тимчасово позбавлена волі шляхом її затримання й утримування в місцях несвободи.

Метою статті є визначення проблемних питань дотримання прав людини при здійсненні затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення без ухвали слідчого судді, суду та шляхів їх вирішення через призму європейських стандартів. Під цим кутом проаналізовані відповідні норми Кримінального процесуального кодексу України (КПКУ) та відомчих нормативно-правових актів МВС України. Зокрема, такими нормативними актами є інструкції, якими керуються службові особи відповідальні за забезпечення дотримання прав затриманих підозрюваних. Звертається увага, що такими службовими особами не можуть бути слідчі, дізнавачі, керівники органів досудового розслідування, керівники органів дізнання, інші співробітники підрозділу органу досудового розслідування та оперативних підрозділів.

Проаналізовані елементи процедури реалізації інституту затримання підозрюваного: затримання особи під час вчинення кримінального правопорушення або замаху на його вчинення; доставлення затриманого до територіального підрозділу поліції (чергової частини); поміщення особи до кімнати для затриманих строком до 3 годин; переміщення

затриманої особи до ізолятора тимчасового тримання строком до 72 годин. Під час здійснення цієї процедури уповноваженими службовими особами мають бути виконані дії щодо забезпечення неухильного дотримання прав затриманого: скласти протокол затримання в порядку статті 208 КПКУ; негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого кримінального правопорушення він підозрюється; роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього та інші.

Підкреслюється, що в штатному розкладі ізоляторів тимчасового тримання запроваджено посаду інспектора дотримання прав людини. Він уповноважений здійснювати не тільки реєстраційно-організаційні заходи, але й виконувати певні контрольні дії за дотриманням прав затриманих осіб, які доставляються до ізолятора. На даного інспектора покладено обов'язок виявлення ознак будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського, принизливого поводження та повідомлення про них органи прокуратури. Зроблено висновок, що наразі потребується узгодження повноважень різних службових осіб, причетних до реалізації інституту затримання підозрюваного без ухвали слідчого судді, суду.

Ключові слова: затримання без ухвали слідчого судді, підозрюваний, права і свободи людини, правовий примус, тимчасове позбавлення волі, місця несвободи, кімната для затриманих, ізолятор тимчасового тримання.

Постановка проблеми. Реформування кримінальної юстиції в Україні відбувається на основі імплементації європейських стандартів, що викладені в Європейській конвенції з прав людини і реалізуються в практиці ЄСПЛ. Але цей процес відбувається не завжди послідовно, з певними суперечностями, які зумовлені минулими доктринальними уявленнями у свідомості теоретиків і практиків. Зокрема, це стосується не декларативного, а реального впровадження верховенства права, презумпції невинуватості, заборони дискримінації людини за певною ознакою у кримінальному провадженні. Головною проблемою українського кримінального судочинства на даний час є прагнення окремих учасників кримінального провадження діяти за старими правилами та уявленнями. Замість усвідомлення вимог чинних норм закону вони намагаються їх тлумачити у проекції правил, що діяли в минулому. Особливо гостро ця проблематика стосується інституту затримання особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення.

Аналіз дослідження проблеми. Інституту затримання у кримінальному процесі приділялася і приділяється вельми значна увага науковцями І. В. Гловюк (2014), О. В. Винокуровим (2016), Ю. В. Лук'яненком і О. О. Юхном (2016), З. Д. Нагорною (2019), М. В. Гузелою (2020), М. М. Потоцьким (2020), Т. Г. Фоміною і В. В. Рогальською (2022) та іншими). Проте дослідження проводилися в різні роки і базувалися на певному етапі розвитку кримінального процесуального законодавства і торкалися окремих аспектів затримання. Природно, що вони не могли враховувати його майбутніх концептуальних змін, але ними створювалася хоча і дискусійна теоретична основа для подальшого розвитку інституту затримання через призму європейських стандартів.

Метою статті є визначення проблемних питань дотримання прав людини при здійсненні затримання підозрюваного у кримінальному правопорушенні без судового дозволу (ухвали) та шляхів їх вирішення на основі положень міжнародних конвенцій з прав людини і практики ЄСПЛ.

Виклад основного матеріалу. В ст. 5 Європейської конвенції з прав людини проголошено, що ніхто не може бути позбавлений свободи, окрім випадків: законного арешту (затримання особи) здійсненого з метою допровадження затриманої особи до судового органу і при існуванні обґрунтованої підозри у правопорушенні; необхідності запобігти вчиненню особою правопорушення або її втечу після його скоєння (пункт с, частина 1) [1]. Розроблення і неухильне дотримання дієвого механізму забезпечення прав

затриманих осіб у світлі положень Конвенції і практики ЄСПЛ, як цілком справедливо зазначає Михайло Гузела, постійно мають бути в полі зору науковців і практиків [2, с. 240, 243].

Кримінально-процесуальний інститут затримання є одним із найважливіших в аспекті дотримання належної правової форми при здійсненні кримінального провадження. Разом з гармонізацією кримінального процесуального законодавства України, втіленням європейських стандартів дотримання прав людини повинно відбутися й усвідомлення необхідності удосконалення практики їх реалізації. Проблемність правозастосування інституту затримання зумовлена необхідністю збалансування публічного інтересу і прав особи, щодо якої є підстави для її затримання з метою забезпечення виконання нею своїх процесуальних обов'язків у кримінальному провадженні. Досягнення справедливого балансу між захистом публічного інтересу, прав потерпілого і конституційним правом особи, яка піддається тимчасовому обмеженню волі при затриманні, є необхідною умовою дотримання належної процесуальної форми. Але в цьому аспекті чинне кримінальне процесуальне законодавство потребує удосконалення.

Перш за все, потрібно зазначити, що затримання підозрюваного у кримінальному правопорушенні є виключним заходом забезпечення ефективності досудового розслідування. впливу на особу для забезпечення виконання ним своїх процесуальних обов'язків. Сутність цього заходу полягає в обмеженні на певний строк свободи місцезнаходження і пересування затриманої особи і гарантування у такий спосіб виконання нею процесуальних обов'язків підозрюваного. В КПКУ вирізняються такі затримання підозрюваного: 1) затримання на підставі судового дозволу (ухвали) для здійснення приводу з метою забезпечення розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу (передбачене статтями 187-191 КПКУ); 2) затримання без судового дозволу (ухвали) (передбачене статтями 207-213, 298-2, 298-3 КПКУ). Ці види затримання суттєво відрізняються один від одного низкою приписів з точки зору дотримання прав людини [3]. Найбільш проблемним у цьому аспекті є затримання особи без судового дозволу (ухвали), яке супроводжується триманням під охороною, строк якого не може бути більшим сімдесяти двох годин з моменту затримання. Така особа утримується у місцях несвободи і не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання повинна бути доставлена до суду з клопотанням про обрання стосовно неї запобіжного заходу або бути звільнена (ст. 211 КПКУ).

Встановлений порядок затримання особи без судового дозволу (ухвали), є обов'язковою правовою процедурою, дотримання якої є гарантією від свавілля державних правоохоронних структур, порушення прав людини. Важливість процесуальної форми затримання полягає й у тому, що вона забезпечує достовірність і допустимість отриманих доказів під час реалізації цієї дії. Цей нюанс міститься у тому, що затримання особи під час вчинення або замаху на вчинення кримінального правопорушення або відразу після цього є процесуальною дією, яка фактично проводиться до відкриття кримінального провадження (до внесення відомостей до ЄРДР). Тобто затримання є процесуальною дією, яка хоча і проводиться до початку досудового розслідування, але є елементом кримінального провадження (п. 10 ст. 3 КПКУ). Її метою є, перш за все, припинення правопорушення, але разом із тим нею закладаються й основи доказування у кримінальному провадженні. З врахуванням даної перспективи затримання повинно супроводжуватися проведенням особистого обшуку та оглядом місця затримання (підозрюваний може намагатися позбавитися від речових доказів вчинення кримінального правопорушення). Відтак належне процесуальне оформлення затримання без судового дозволу (ухвали), є принципово важливим для забезпечення вирішення завдань кримінального провадження з дотриманням приписів закону і прав затриманої особи.

Попри доволі детальну регламентацію порядку затримання особи без судового дозволу (на місці скоєння правопорушення, обов'язковість складання протоколу з роз'ясненням прав затриманої особи та ін.) уповноважені службові особи часто ігнорують процесуальні приписи. Так, у квітні 2025 року у справі *Bogay and others v. Ukraine* ЄСПЛ ухвалив рішення, що стосувалося законності затримання учасників мирного протесту. Справа була пов'язана з тим, що у січні 2018 року у Львові мала місце акція протесту проти використання тварин у циркових виставах та жорстокого поводження з ними. Заявниками у справі були організатори та учасники акції протесту, які посилялися на те, що ними вчасно було повідомлено

про акцію органи місцевої влади. Відтак на місці її проведення знаходилося близько п'ятдесяти працівників поліції для охорони громадського порядку. На мирну акцію протесту прийшло близько сорока членів місцевої екологічної організації. Її учасники тримали в руках саморобні плакати та через гучномовець вигукували гасла проти використання тварин у цирках України. При цьому учасники акції не перешкоджали пересуватися іншим громадянам, у тому числі заходити і виходити з приміщення цирку. Але через деякий час після початку акції протесту поряд з ними з'явилася інша група людей, яка почала кидати димові шашки в бік протестувальників і поліцейських. Після цього поліцейські стали затримувати не порушників громадського порядку, а протестувальників екологів. При цьому на них були одягнені кайданки, їх обшукали і доставили до відділу поліції. Під час перебування в поліції затримані піддавалися фотографуванню, у них відбиралися відбитки рук, тобто здійснювалася процедура, характерна для затриманих підозрюваних у вчиненні злочину. Протоколи затримання в порядку, передбаченому ст. 208 КПКУ, не склалися (стосовно окремих учасників акції протесту склалися протоколи про дрібне хуліганство, що явно суперечило сутності протестної акції).

Учасники акції протесту проти використання тварин у циркових виставах подали скаргу в ЄСПЛ щодо незаконного затримання працівниками поліції. Заявники посилалися на порушення Європейської конвенції з прав людини, зокрема права на свободу та особисту недоторканність (ст. 5), свободи вираження поглядів (ст. 10), свободи зібрань та об'єднань (ст. 11). Розглядаючи справу Суд підкреслив, що він неодноразово у своїх рішеннях зазначав, що затримання особи є позбавленням її волі, не дивлячись на короткочасність перебування у поліцейському відділку. Грунтуючись на повідомленнях заявників, а також на відеозаписах, на яких було зафіксовано затримання учасників протесту, Суд дійшов висновку, що заявників було незаконно позбавлено волі (стаття 5 Конвенції). Зокрема він констатував, що несвоєчасне документування затримання (нескладання протоколу) є порушенням вказаної статті Конвенції. Остаточним рішенням Судом було визнано відсутність підстав для позбавлення волі заявників шляхом їх затримання і держава-відповідач зобов'язується виплатити компенсацію 1200 євро кожному заявнику, плюс 6350 євро заявникам спільно, як відшкодування судових витрат [4].

Показовою в цьому аспекті є й справа «Панчук проти України» (Заява № 14607/16), в якій ЄСПЛ розглядав скаргу заявника на незаконність тримання його під вартою в контексті вимог Європейської конвенції з прав людини. Суд задовольнив скаргу Панчука, зазначивши що коли виникає питання щодо законності тримання під вартою, то в Конвенції йдеться про національне законодавство (п. 1 ст. 5), що встановлює відповідну процедуру і дотримання норм матеріального і процесуального права. Однак недостатньо лише відповідності національному законодавству, Конвенція вимагає, щоби будь-яке позбавлення свободи відповідало меті захисту особи від свавілля [5].

Зважаючи на те, що суди України використовують Європейську конвенцію з прав людини та рішення ЄСПЛ як джерела права, рішення і висновки Суду повинні бути керівними й для поліції та інших правоохоронних органів при здійсненні затримань осіб і триманні їх під охороною. У зв'язку з масовими порушеннями прав затриманих осіб та необхідності адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу 21.03.2024 окремим Законом України була суттєво змінена редакція статті 212 КПКУ [6]. Відповідно до неї в органі, до структури якого входить орган досудового розслідування, передбачається призначення однієї або декількох службових осіб, на яких покладається обов'язок забезпечення дотримання прав осіб, які були затримані за підозрою. Підкреслено, що такі службові особи повинні бути незалежними від органів слідства – ними не можуть співробітники органу досудового розслідування (дізнавачі і керівники органів дізнання, слідчі і керівники органів досудового розслідування), а також співробітники оперативних підрозділів.

Відповідно до вказаної норми службова особа, на яку покладено обов'язок забезпечення дотримання прав осіб, які були затримані за підозрою, має, зокрема: негайно реєструвати затриманих; роз'яснити затриманим підстави їх затримання, права і обов'язки; здійснювати опитування про обставини затримання, і застосування уповноваженою службовою особою заходів примусу; про проведення

особистого обшуку та вилучення майна; повідомляти третіх осіб про затримання і стан здоров'я затриманих; негайно звільняти затриманих після зникнення підстави для їх затримання або закінчення строку затримання; забезпечувати належне поводження із затриманими і дотримання їх прав; забезпечувати записування усіх дій, що проводяться із залученням затриманих (осіб, які проводили такі дії або були присутні, а також час їх початку та закінчення); забезпечувати невідкладне надання належної медичної допомоги; фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманих; при виявленні порушень прав затриманих осіб, фактів катування, жорстокого або нелюдського ставлення до них негайно вживати заходів щодо їх припинення та доповідати керівникові органу, до складу якого входить підрозділ органу досудового розслідування, і письмово повідомляти прокурора.

Затримані за підозрою особи тримаються в спеціально обладнаних для цього кімнатах (КЗ) при чергових частинах та ізоляторах тимчасового тримання (далі ІТТ) Національної поліції України. Згідно абзацу третього пункту 2 розділу I Інструкції з організації діяльності чергової служби в Національній поліції України в чергових частинах службовою особою, на яку покладено обов'язок забезпечення дотримання прав затриманих є інспектор або інша службова особа. Підставою для поміщення в КЗ доставленої до чергової частини особи є протокол її затримання, здійсненого в порядку ст. 208 КПКУ. Затримана особа поміщується в КЗ на строк до трьох годин із подальшим переміщенням до ІТТ (абзац другий пункту 6 розділу V Інструкції) [7].

Відповідно до Інструкції із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання службовою особою, на яку покладено обов'язок забезпечення дотримання прав затриманих є інспектор (старший інспектор) дотримання прав людини, який безпосередньо підпорядковується начальникові ІТТ (пункти 11, 12 розділу IV Інструкції). На вказаного інспектора (старшого інспектора) покладаються обов'язки, визначені в ч. 3 ст. 212 КПКУ [8].

Потрібно звернути увагу, що інспектор дотримання прав людини уповноважений здійснювати не тільки реєстраційно-організаційні заходи (zareєструвати затриману особу, інформувати про правила внутрішнього розпорядку ІТТ, порядку отримання медичної допомоги тощо), але й виконувати певні дії контрольного характеру з відповідною фіксацією (здійснювати опитування про обставини затримання, про застосування заходів примусу, про вилучення майна при проведенні особистого обшуку тощо). На даного інспектора покладено й обов'язок виявлення ознак будь-яких незаконних дій щодо затриманих, як то приниження гідності, жорстокого поводження, катувань тощо. У випадку виявлення таких фактів інспектор згідно підпунктів 9 і 10 пункту 12 розділу IV Інструкції забезпечує реєстрацію таких фактів та інформує органи прокуратури і Державного бюро розслідувань. Він зобов'язується й здійснювати заходи з метою негайного звільнення осіб після зникнення підстави для їх утримання в ІТТ або закінчення строку затримання, встановленого ст. 211 КПКУ.

Висновки. Підсумовуючи викладене важливо підкреслити, що в контексті імплементації європейських стандартів у сферу кримінальної юстиції України вперше були нормативно визначені службові особи, безпосередньо відповідальні не тільки за умови тримання тимчасово позбавлених волі осіб, але й за здійсненням належного контролю за законністю затримання осіб без ухвали слідчого судді, суду і дотримання їх прав. Проте аналіз зазначених нормативних положень і практики їх застосування надає підстави звернути увагу на окремі положення, закладені в інституті затримання підозрюваного, які при їх тлумаченні в проекції минулих правил та уявлень, зумовлюють порушення прав затриманих.

1. Елементами процедури реалізації інституту затримання підозрюваного є: затримання особи під час скоєння кримінального правопорушення або замаху; доставлення затриманого до територіального підрозділу поліції (чергової частини); поміщення особи до кімнати для затриманих строком до 3 годин; переміщення затриманої особи до ізолятора тимчасового тримання строком до 72 годин.

Затримання без судового дозволу (ухвали) є примусовим (силовим) процесуальним заходом, який складається з наступних елементів: фізичного обмеження свободи пересування і місцезнаходження

людини (можуть бути застосовані засоби обмеження можливості вчинення певних дій: наручники, спеціальні сітки тощо); документального оформлення затримання для фіксації його обставин (у т.ч. з використанням відеозапису), що є дотриманням встановленої процесуальної форми.

Уповноважена службова особа, яка здійснила затримання підозрюваного в порядку статей 208, 213 КПКУ зобов'язана скласти протокол, у якому повинні бути викладені відомості про :

- місце, дату і точний час (година і хвилини) затримання;
- негайне повідомлення затриманому зрозумілою для нього мовою про підстави затримання та кримінальне правопорушення, в якому він підозрюється;
- роз'яснення права мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри;
- надання затриманій особі можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи;
- роз'яснення права вимагати перевірки обґрунтованості затримання та інші передбачені процесуальні права підозрюваного, передбачені ст. 42 КПКУ;
- результати особистого обшуку затриманого, проведеного з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПКУ;
- клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили.

У зв'язку з цим потрібно підкреслити, що саме уповноважена службова особа, яка здійснила затримання підозрюваного, зобов'язана скласти відповідний протокол, який є процесуальною підставою для поміщення і тримання особи в місцях несвободи (КЗ чергової частини, ІТТ). Але практика свідчить, що нерідко уповноважені на затримання офіцери національної поліції (патрульної служби, кримінального розшуку) протоколи не складають, а здійснюють доставляння затриманої особи до органу досудового розслідування для процесуального оформлення черговим слідчим, що є порушенням встановленого порядку.

2. Уповноважена службова особа, яка здійснила затримання підозрюваного без судового дозволу (ухвали) відповідно до ст. 210 КПКУ зобов'язана доставити цю особу до підрозділу органу досудового розслідування для здійснення реєстраційної функції. Зокрема, слідчий зобов'язується негайно зареєструвати дату і точний час доставлення (виділено нами А. В., Т. О.) затриманого та інші відомості. Окрім того із змісту вказаної норми випливає, що він має провести перевірку строку доставлення підозрюваного, чи не перевищили вони необхідний для цього час. При встановленні порушення строку доставлення підозрюваного слідчий має вирішити питання про відповідальність винуватих службових осіб. Очевидно, що тут йдеться про слідчого, який заступив на добове чергування та уповноважений проводити процесуальні дії, пов'язані з вчиненням у цей період кримінальних правопорушень.

Таким чином на слідчого покладено виконання реєстраційної функції щодо доставлення затриманого в порядку ст. 208 КПКУ, а також вирішення питання щодо притягнення до відповідальності уповноваженої службової особи за порушення строку доставлення. Видається, що вказані повноваження (обов'язки) слідчого потребують узгодження з положеннями оновленої редакції ст. 212 КПКУ щодо призначення в правоохоронному органі до якого входить підрозділ досудового розслідування, службової особи, на яку покладено обов'язок забезпечення дотримання прав затриманих. Такими відповідальними особами не можуть співробітники органу досудового розслідування (дізнавачі і керівники органів дізнання, слідчі і керівники органів досудового розслідування), а також співробітники оперативних підрозділів (ч. 1 і 2 ст. 212 КПКУ). Важливо підкреслити, що вказана відповідальна особа службова особа під час перебування затриманих в місцях несвободи (КЗ, ІТТ) зобов'язується: негайно реєструвати затриманих; роз'яснити затриманим підстави їх затримання, права і обов'язки; здійснювати опитування про обставини затримання, і застосування уповноваженою службовою особою заходів примусу; про проведення особистого обшуку та вилучення майна; повідомляти третіх осіб про затримання і стан здоров'я затриманих; негайно звільняти

затриманих після зникнення підстави для їх затримання або закінчення строку затримання; забезпечувати належне поводження із затриманими і дотримання їх прав; забезпечувати записування усіх дій, що проводяться із залученням затриманих (осіб, які проводили такі дії або були присутні, а також час їх початку та закінчення); забезпечувати невідкладне надання належної медичної допомоги; фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманих; при виявленні порушень прав затриманих осіб, фактів катування, жорстокого або нелюдського ставлення до них негайно вживати заходів щодо їх припинення та доповідати керівникові органу, до складу якого входить підрозділ органу досудового розслідування, і письмово повідомляти прокурора (ч. 3 ст. 212 КПКУ).

Таким чином новітнім науковим напрямком в системі реформування кримінальної юстиції є узгодження повноважень слідчого щодо процесуального оформлення факту доставлення затриманого підозрюваного і відповідних повноважень службової особи правоохоронного органу, яка уповноважена здійснювати контрольні функції за дотриманням прав осіб, які перебувають в місцях несвободи. У цьому контексті потребують узгодження та правильного тлумачення й положення щодо поміщення затриманої особи до кімнати для затриманих при чергових частинах підрозділів Національній поліції України. Обов'язковою підставою для цього є протокол про затримання підозрюваного в учиненні кримінального правопорушення (або протокол про адміністративне затримання), складений уповноваженою службовою особою, яка здійснила таке затримання. Саме цей процесуальний документ є правовою підставою для тимчасового позбавлення волі людини, яким повинні керуватися слідчі і всі службові особи, які уповноважені здійснювати контрольні функції за дотриманням прав осіб, які перебувають в місцях несвободи.

Подяки. Немає.

Фінансування. Автори заявляють про відсутність фінансової підтримки для проведення досліджень, написання або публікації цієї статті.

Внесок авторів: Волобуєв Анатолій – 50 %, Орлова Тетяна – 50 %. Автори схвалюють цю роботу і беруть на себе відповідальність за її цілісність.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська конвенція з прав людини (1950). Конвенцію ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n289 (Дата звернення 19.07.2025).
2. Гузела Михайло (2020). Проблема затримання як заходу кримінального процесуального примусу: забезпечення прав затриманого в світлі ст. 5 конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»* Серія «Юридичні науки». № 4(28), С. 238–245. DOI: <http://doi.org/10.23939/law2020.28.238> (Дата звернення 19.07.2025).
3. Волобуєв А. Ф. (2024). Затримання як захід забезпечення належної правової процедури у кримінальному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». Випуск 86. Ч. 5. С. 39–45. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.5> (Дата звернення 19.07.2025).
4. Case of Bogay and others v. Ukraine (2025). Application no. 38283/18. Strasbourg 3 April. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-242529> (Дата звернення 19.07.2025).
5. Справа «Панчук проти України» (2021). Заява № 14607/16. Страсбург 22 липня. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g67#Text (Дата звернення 19.07.2025).
6. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо посилення ефективності функціонування інституту службових осіб, відповідальних за перебування та забезпечення

дотримання прав затриманих (2024): Закон України від 21 березня № 3623-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3623-20#n14> (Дата звернення 19.07.2025).

7. Інструкція з організації діяльності чергової служби в Національній поліції України (2024). Затверджена Наказом МВС України від 23.05.2017 № 440 із змінами, внесеними згідно з Наказом МВС № 447 від 26.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17?find=1&text> (Дата звернення 19.07.2025).

8. Інструкція із забезпечення режиму тримання та охорони осіб, які утримуються в ізоляторах тимчасового тримання Національної поліції України (2024). Затверджена Наказом МВС України від 25.09.2023 року № 777 із змінами, внесеними згідно з Наказом МВС № 472 від 11.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2034-23#Text> (Дата звернення 19.07.2025).

REFERENCES

1. **Yevropeiska konventsiiia z prav liudyny (1950)** [*European Convention on Human Rights*]. Konventsiiu ratyfikovano Zakonom Ukrainy 475/97-VR vid 17.07.1997. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n289 (Accessed: 19.07.2025) [In Ukrainian].

2. Huzela Mykhailo (2020). **Problema zatrymannia yak zakhodu kryminalnoho protsesualnoho prymusu: zabezpechennia prav zatrymanoho v svitli st. 5 konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod ta praktyky yevropeiskoho sudu z prav liudyny** [*The problem of detention as a measure of criminal procedural coercion: ensuring the rights of the detainee in the light of article 5 of the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms and the case law of the European Court of Human Rights*]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Seriia “Yurydychni nauky”. 4(28), pp. 238–245. DOI: <http://doi.org/10.23939/law2020.28.238> (Accessed: 19.07.2025) [In Ukrainian].

3. Volobuiev A. F. (2024). **Zatrymannia yak zakhid zabezpechennia nalezhnoi pravovoi protsedury u kryminalnomu protsesi** [*Detention as a measure to ensure due process in criminal proceedings*]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia “Pravo”. Vypusk 86. Ch. 5. pp. 39–45. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.5> (Accessed: 19.07.2025) [In Ukrainian].

4. **Case of Bogay and others v. Ukraine** (2025). Application no. 38283/18. Strasbourg 3 April. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-242529> (Accessed: 19.07.2025) [In English].

5. **Sprava «Panchuk proty Ukrainy»** (2021) [*The case of "Panchuk v. Ukraine"*]. Zaiava # 14607/16. Strasburh 22 lypnia. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g67#Text (Accessed: 19.07.2025) [In Ukrainian].

6. **Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia efektyvnosti funktsionuvannia instytutu sluzhbovykh osib, vidpovidalnykh za perebuvannia ta zabezpechennia dotrymannia prav zatrymanykh** (2024) [*On amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine to enhance the effectiveness of the functioning of the institution of officials responsible for the stay and ensuring compliance with the rights of detainees*]: Zakon Ukrainy vid 21 bereznia 3623-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3623-20#n14> (Accessed: 19.07.2025) [In Ukrainian].

1. 7. **Instruktsiia z orhanizatsii diialnosti chervovoi sluzhby v Natsionalnii politsii Ukrainy** (2024) [*Instructions on organizing the activities of the duty service in the National Police of Ukraine*]. Zatverdzhena Nakazom MVS Ukrainy vid 23.05.2017 440 iz zminamy, vnesenymy zghidno z Nakazom MVS 447 vid 26.06.2024. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17?find=1&text> (Accessed: 19.07.2025) [In Ukrainian].

7. **Instruktsiia iz zabezpechennia rezhymu trymannia ta okhorony osib, yaki utrymuiutsia v izoliatorakh tymchasovoho trymannia Natsionalnoi politsii Ukrainy** (2024) [*Instructions on ensuring the regime of detention and protection of persons held in temporary detention centers of the National Police of Ukraine*]. Zatverdzhena Nakazom MVS Ukrainy vid 25.09.2023 roku 777 iz zminamy, vnesenymy zghidno z Nakazom MVS 472 vid 11.07.2024. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17?find=1&text> (Accessed: 19.07.2025) [In Ukrainian].

Отримано: 04.08.2025

Прорецензовано: 03.09.2025

Схвалено до друку: 29.09.2025

Опубліковано (онлайн): 12.12.2025

Надруковано: 26.12.2025

Anantolii VOLOBUEV

Dniprovskiy State University of Internal Affairs
Educational and Research Institute of Law and Innovative Education
Professor of the Department of Criminal Law Disciplines
Dr. habil. (Law), Professor
vaf26@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9419-7446

Tetiana ORLOVA

Dniprovskiy State University of Internal Affairs
Educational and Research Institute of Law and Innovative Education
Associate Professor of the Department of Criminal Law Disciplines
Ph.D. in Law, Associate Professor
t.a.orlova@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7635-1160

IMPLEMENTATION OF EUROPEAN STANDARDS FOR THE INSTITUTE OF DETENTION OF A SUSPECT IN CRIMINAL JUSTICE REFORM

The article justifies the need to improve the institution of detention of a suspect in criminal proceedings in Ukraine. This is due to the need to implement European standards, which are set out in the European Convention on Human Rights and implemented in the practice of the European Court of Human Rights. This is not about the declarative, but the real introduction of the rule of law, the presumption of innocence, the prohibition of discrimination against a person who has been temporarily deprived of his liberty by means of his detention and detention in places of deprivation of liberty.

The purpose of the article is to identify problematic issues of human rights compliance when detaining a person on suspicion of committing a criminal offense without a decision of an investigating judge or court and ways to resolve them through the prism of European standards. From this angle, the relevant norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine and departmental regulatory legal acts of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are analyzed. In particular, such regulatory acts are instructions that are guided by officials responsible for ensuring compliance with the rights of detained suspects. It is noted that such officials cannot be investigators, inquirers, heads of pre-trial investigation bodies, heads of inquiry bodies, other employees of the pre-trial investigation body and operational units.

The elements of the procedure for implementing the institution of detention of a suspect are analyzed: detention of a person during the commission of a criminal offense or an attempt to commit it; delivery of the detainee to the territorial police unit (duty unit); placement of the person in a room for detainees for up to 3 hours; transfer of the detainee to a temporary detention center for up to 72 hours. During the implementation of this procedure, authorized officials must take actions to ensure strict compliance with the rights of the detainee: draw up a detention report in accordance with Article 208 of the Code of Criminal Procedure; immediately inform the detainee in a language understandable to him of the grounds for detention and the criminal offense he is suspected of committing; explain the right to have a lawyer, receive medical assistance, give explanations, testimony or say nothing about the suspicion against him, and others.

It is emphasized that the position of human rights inspector has been introduced in the staffing of temporary detention facilities. He is authorized not only to carry out registration and organizational measures, but also to perform certain control actions over the observance of the rights of detainees who are brought to the facility. This inspector is charged with the duty of identifying signs of any forms of torture, cruel, inhuman, degrading treatment and reporting them to the prosecutor's office. It is concluded that currently there is a need to coordinate the powers of various officials involved in the implementation of the institution of detention of a suspect without a warrant from an investigating judge or a court.

Keywords: detention without a warrant from an investigating judge, suspect, human rights and freedoms, legal coercion, temporary deprivation of liberty, places of deprivation of liberty, room for detainees, temporary detention facility.